

Stanowisko wobec projektu ustawy o zmianie ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych oraz ustawy – Kodeks postępowania cywilnego¹

Zniesienie opłaty podstawowej (art. 1 pkt 2 i 3 projektu)

Ta propozycja wydaje się ona opierać na założeniu, że wszelkie pisma, które wymagają podjęcia czynności przez sąd, podlegają opłacie. Założenie to jest jednak nieaktualne lub co najmniej dyskusyjne – od czasu wejścia w życie Uksc obowiązku opłaty nie domniemywa się.² Opłata podstawowa nie jest ciężarem fiskalnym nałożonym na obywatela, ale konstrukcją domykającą system. Umożliwia ona określenie należnej opłaty w przypadku, gdy przepisy szczególne nie przewidują opłaty stałej, stosunkowej ani tymczasowej. Jeśli więc ustawodawca chce zwolnić od opłaty określoną czynność procesową, to powinien ją albo pominąć w art. 3 Uksc, albo zawrzeć stosowny wyjątek w art. 95 Uksc. Samo zniesienie konstrukcji opłaty podstawowej spowoduje zwiększenie obciążeń finansowych stron postępowania w tych przypadkach, w których czynność procesowa podlegająca opłacie jest oderwana od wartości przedmiotu sporu albo przedmiotu zaskarżenia.³

Wymiar opłaty od skargi na orzeczenie referendarza sądowego wydane z urzędu (np. zwrot pozwu), lub wydane na wniosek wolny od opłaty (np. w przedmiocie zwrotu kosztów podróży i utraconego zarobku świadka), będzie niemożliwy bez konstrukcji opłaty podstawowej, ponieważ przepis szczególny (art. 25 ust. 2 Uksc) określa jedynie wymiar opłaty od skargi na orzeczenie wydane na wniosek podlegający opłacie, zaś art. 3 ust. 2 pkt 8 lit. c przewiduje, że opłacie podlega każda skarga (z wyjątkiem określonym w art. 95 ust. 2 pkt 3 i 4 Uksc).

Bez możliwości odwołania się do opłaty podstawowej ustawa o kosztach sądowych byłaby narażona na kazuistykę. Jeśli projektodawca zamierza - jak to deklaruje⁴ - uwolnić od opłaty pisma podlegające obecnie opłacie podstawowej, to ustawa powinna zawierać wyraźne zastrzeżenie o takiej treści.

1 Projekt wraz z uzasadnieniem został skierowany dnia 8 kwietnia 2011 r. do uzgodnień międzyresortowych.

2 por. A.Górski, L.Walentynowicz, Koszty sądowe w sprawach cywilnych. Ustawa i orzeczenie. Komentarz praktyczny, Oficyna, 2008, art. 3, teza 1.

3 zob. np. uchwałę SN z 17 czerwca 2010 r. sygn. III CZP 39/10 (OSNC 2011 r. Nr 1 poz. 4) oraz uchwałę SN z 16 października 2008 r. sygn. III CZP 88/08 (OSNC 2009 r. Nr 9 poz. 122), które to orzeczenia stwierdzają, że od zażalenia w takich przypadkach pobiera się opłatę podstawową, a nie piątą część opłaty stosunkowej.

4 zob. pkt 4.1. Ocena Sutków Regulacji, akapit 2 projektu wskazanego w przypisie 1.

Zmiany dotyczące postępowania upominawczego (art. 1 pkt 4, art. 1 pkt 22 lit. a) oraz art. 2 pkt 4 projektu)

Pobieranie czwartej części opłaty od pozwu nadającego się do wydania nakazu zapłaty w postępowaniu upominawczym - co do zasady budzi aprobatę. Przy okazji jednak projektodawca niepotrzebnie usiłuje skomplikować reguły rządzące postępowaniem upominawczym. Nie ma potrzeby tworzenia dziwacznej konstrukcji postępowania odrębnego prowadzonego "na wniosek ale z urzędu".⁵ O wiele prościej byłoby przyjąć zasadę, że jeśli pozew zawiera wyłącznie żądanie zapłaty, to pobiera się czwartą część opłaty, a pozostałe 3/4 opłaty pobiera się: od powoda w przypadku 1) wniesienia sprzeciwu od nakazu zapłaty w postępowaniu upominawczym; 2) stwierdzenia braku podstaw do wydania nakazu zapłaty (na podstawie art. 498 § 2 lub art. 502[1] § 1 Kpc); a od pozwanego w przypadku wniesienia zarzutów od nakazu zapłaty w postępowaniu nakazowym.

Podniesienie wymiaru opłat kancelaryjnych (art. 1 pkt 20 i 21 projektu)

Należy poważnie rozważyć zniesienie opłaty kancelaryjnej. Jest ona czystym fiskalizmem i propozycja podniesienia jej wymiaru z 6 zł za stronę odpisu, wypisu, wyciągu lub zaświadczenia do 10 zł, a za stronę kopii z 1 zł do 2 zł nie zmieni faktu, że są to kwoty niewielkie, nie mające wpływu na zachowanie stron. Trzeba też zwrócić uwagę, że odpisy, wyciągi i kopie z akt mogą otrzymywać wyłącznie strony postępowania (art. 9 § 1 Kpc), które i tak wnoszą opłaty za samo wszczęcie (opłata od pozwu/wniosku) lub kontynuowanie (opłaty od środków zaskarżenia) postępowania. O wiele prościej - zarówno dla samych sądów, jak i dla obywateli korzystających z ich usług - byłoby uznać, że osobie dopuszczonej do postępowania jako strona lub uczestnik przysługuje za darmo pełny dostęp do akt. Przyjazne państwo powinno zaufać obywatelowi, że nie będzie nadużywał takiego "gratisu".

Jeżeli nawet są jakieś argumenty za utrzymaniem opłaty kancelaryjnej, to nie powinien jej dotyczyć art. 130 § 1 i 2 oraz art. 130[2] § 1 i 2 Kpc. Taniej jest bowiem wykonać wnioskowaną pismem czynność, bo wezwanie a następnie zwrot pisma mogą być nazbyt często droższe niż wynosi opłata.

Ponadto, kontrola czy opłata kancelaryjna została uiszczona we właściwej wysokości powinna należeć do sekretarzy sądowych a nie do orzeczników.

Inne problemy związane z ustawą o kosztach sądowych w sprawach cywilnych, a nie ujęte w przedmiotowym projekcie

5 Istotnym problemem obecnego modelu postępowania upominawczego nie jest zresztą sposób jego wszczęcia - na wniosek czy z urzędu, ale sposób jego zakończenia - konieczność albo orzeczenia w całości zgodnie z żądaniem pozwu albo wyznaczenia rozprawy, czyli brak możliwości częściowej odmowy wydania nakazu zapłaty; por. Nowe postępowanie pojednawcze i upominawcze (<http://przedsad.blogspot.com/>).

1. Zaskarżalność zarządzenia o zwrocie opłaty i zaliczki⁶. Zarządzenie takie powinno być niezaskarżalne, w konsekwencji nie wymagałoby uzasadnienia i byłoby natychmiast wykonalne. Uzasadnianie i doręczanie tych zarządzeń to nakład pracy i wydatki sądu, nieuzasadnione żadnym interesem, publicznym czy prywatnym. Interes stron byłby w wystarczającym stopniu chroniony, gdyby zaskarżeniu podlegało jedynie orzeczenie o odmowie zwrotu opłaty lub zaliczki.⁷

2. Wymiar opłaty od skargi na orzeczenie referendarza sądowego jest niedostosowany do opłaty od zażalenia na orzeczenie sądu w tym samym przedmiocie. Na przykład z porównania art. 19 ust. 3 pkt 2, art. 25 ust. 2 i art. 71 pkt 1 Uksk wynika, że opłata od zażalenia na postanowienie sądu o nadaniu klauzuli wykonalności na tytuł egzekucyjny inny niż orzeczenie sądu wynosi 30 zł, podczas gdy skarga na postanowienie referendarza sądowego w tym samym przedmiocie podlega opłacie 50 zł. Natomiast z art. 22 pkt 4 i 5 Uksk wynika, że opłata od zażalenia na postanowienia dotyczące należności biegłego, tłumacza i świadka jest o 10 zł wyższa od opłaty od skargi na analogiczne orzeczenie referendarza. Strona postępowania nie ma wpływu na to, czy postanowienie w jej sprawie wyda sędzia czy referendarz. Art. 1 pkt 5 projektu nie rozwiązuje tego problemu.

3. Art. 79 ust. 1 pkt 1 lit. d i lit. f Uksc. Strona (art. 7 ust. 1 Uksc) skarżąca postanowienie o przyznaniu wynagrodzenia biegłemu lub tłumaczowi może liczyć na zwrot opłaty w całości na podstawie różnych przesłanek, w zależności od tego, czy postanowienie wydał sędzia czy referendarz. W pierwszym przypadku opłata od zażalenia zostanie zwrócona jeśli zostało ono uwzględnione w całości, a w drugim - opłata od skargi zostanie zwrócona jeśli sąd rozpoznający skargę stwierdzi oczywiste naruszenie prawa przez referendarza.

4. Klauzula wykonalności jako warunek egzekucji grzywny i nieuiszczonych kosztów sądowych. Celowe byłoby wprowadzenie zasady na wzór art. 228 zd. 2 Ppsa⁸, że prawomocne orzeczenie w tym przedmiocie umożliwi egzekucję bez nadawania mu klauzuli wykonalności. Funkcją postępowania klauzulowego jest udzielenie wierzycielowi zgody na zastosowanie przymusu państwowego w celu wyegzekwowania świadczenia. Budzi więc wątpliwości sytuacja, w której sąd udziela takiej zgody sam sobie. Mówiąc dokładniej, sąd jako organ procesowy udziela zgody sądowi - jednostce organizacyjnej Skarbu Państwa.

6 wynikająca z art. 394 § 1 pkt 9 Kpc oraz ugruntowanej już linii wykładni w doktrynie i w praktyce (np. A. Bąk, *Praktyczne aspekty orzekania o kosztach sądowych w sprawach cywilnych*, Toruń 2007, s. 183-184): orzeczenie o zwrocie opłaty lub zaliczki jest zaskarżalne i to przez obie strony procesu, nawet w części pozytywnej.

7 "Żadna ze stron nie ma interesu w kwestionowaniu zarządzenia, na skutek którego jedna z nich staje się beneficjentem świadczenia nie pochodzącego jednak od drugiej strony procesu, lecz od Skarbu Państwa, który notabene nie może podważać w żaden sposób decyzji o zwrocie opłaty; nawet błąd w obliczeniu i zwrócenie stronie zbyt niskiej kwoty nie pozbawia jej roszczenia względem Skarbu Państwa o zwrot pozostałej części opłaty." - A. Januchowski, B. Glapiński, *Zwrot opłat sądowych do pilnej nowelizacji*, Rzeczpospolita z 29.04.2008 r.

8 ustawa z dnia 30 sierpnia 2002 r. Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi (Dz.U. Nr 153, poz. 1270)

Nawet jednak biorąc pod uwagę ów niuans, taki układ procesowy przedstawia się jako pozbawiony racjonalności.

5. Zwrot nadpłaty następuje na koszt Skarbu Państwa zamiast na koszt strony (odmiennie art. 225 Ppsa).

6. Pozwany, który zawarł ugodę w sprawie, w której wydano nakaz zapłaty w postępowaniu nakazowym, nie może liczyć na zwrot części opłaty od zarzutów (art. 79 Uks⁹), a przez to jest słabiej motywowany czynnikami ekonomicznymi do konsensualnego zakończenia sporu.

7. Opłata od pisma zwróconego lub odrzuconego wskutek braków formalnych jest zwracana nawet jeśli braki formalne były rażące, a strona była reprezentowana przez profesjonalnego pełnomocnika (art. 79 ust. 1 pkt 1 lit. a i b Uks⁹). Konieczność podejmowania czynności przez sąd w trybie art. 130 Kpc lub w postępowaniu międzyinstancyjnym powoduje po stronie budżetu państwa wydatki, zaś nie uzupełnienie braków formalnych jest często skutkiem niedbalstwa strony lub jej pełnomocnika. Nie zwracanie opłaty uiszczanej od niektórych pism zwróconych lub odrzuconych miałoby skutek dyscyplinujący. Strona, która dopiero po wezwaniu do uzupełnienia braków formalnych pisma rezygnowałaby z zawartej w tym piśmie czynności procesowej, składałaby oświadczenie o jego cofnięciu aby uzyskać zwrot opłaty (art. 79 ust. 1 pkt 1 lit. b Uks⁹).

(Opracował: Michał Pałka, SR Pruszków)

9 uchwała Sądu Najwyższego z 20 maja 2010 r. sygn. III CZP 22/10, OSNC 2010 r. Nr 11 poz. 145.